

GADA PĀRSKATS 2018

RĪGA

2018. gadā Centrā MARTA kopumā palīdzība tika nodrošināta **388** sievietēm. Rīgā – 346, Liepājā – 42.

Nepieciešamība un pieprasījums pēc kvalitatīvas bezmaksas palīdzības nemitīgi pieaug.

Pēc palīdzības MARTĀ pirmo reizi vērsās **264** sievietes.

VARDARBĪBA PRET SIEVIETI

Lai nodrošinātu bezmaksas atbalstu sievietēm, kuras nonākušas krīzē, Centra MARTA vadībai ir jānodrošina pastāvīga finansējuma piesaiste, jo programma "*Valsts finansētie sociālās rehabilitācijas pakalpojumi vardarbībā cietušām pilngadīgām personām*", kuru administrē Rīgas Sociālais dienests, nosedz tikai pusi no pakalpojumu izmaksām.

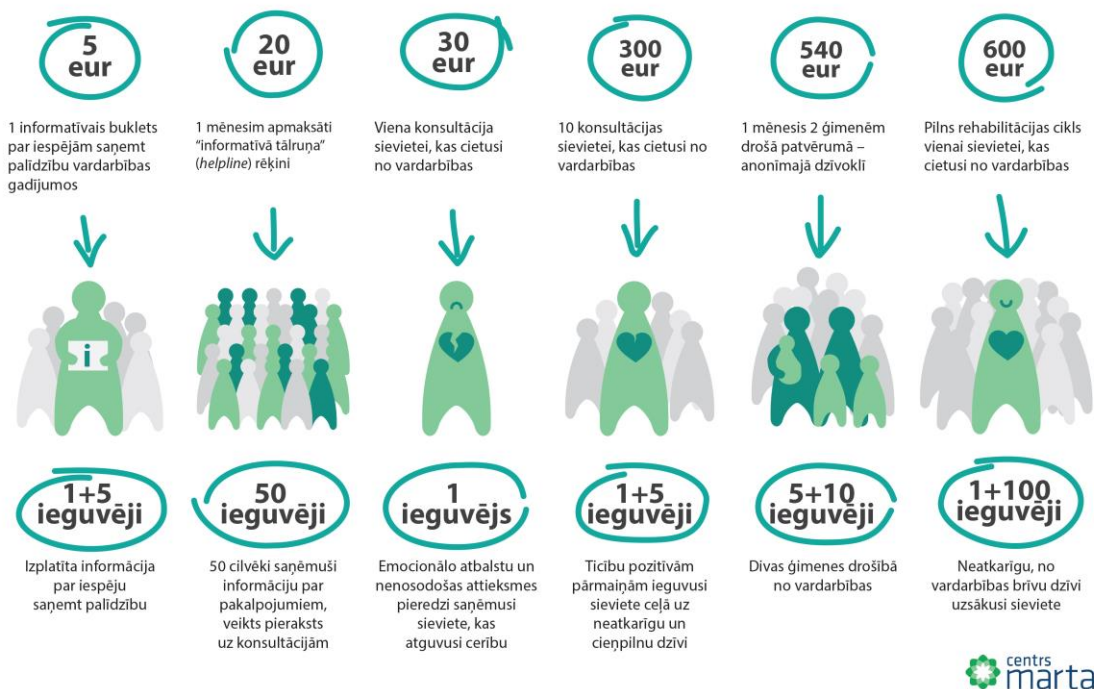
Gada laikā nodrošinātas:

- vairāk kā 1400 psihologu un psihoterapeitu konsultācijas un sagatavoti psihologu atzinumi;
- vairāk kā 300 juristu konsultācijas un sagatavoti vairāk kā 150 juridiski dokumenti un atzinumi klientsu vajadzībām;
- gandrīz 800 sociālā darbinieka konsultācijas un sagatavoti vairāk kā 500 dažādi klientu dokumenti.

Kopumā 30 juristu un psihologu konsultācijas apmaksājušas klientes, tā radot nelielu, bet nozīmīgu iespēju tām sievietēm, kurām nepieciešama bezmaksas palīdzība.

7 klientsu dzīves situācija liedza viņām segt pat daļu pakalpojumu no valsts līdzekļiem, tāpēc MARTAi ir jāspēj piesaistīt finanšu līdzekļi, lai kritiskos gadījumos nodrošinātu bezmaksas palīdzību visām sievietēm.

VARDARBĪBAS UPURU REHABILITĀCIJA

Gada laikā saņemti 1463 zvani uz MARTAs informatīvajiem un atbalsta tālruņiem - +371 67378539 / +371 80002012.

10 psiholoģiskā atbalsta grupās tikušās un grūtībās savstarpēju atbalstu sniegušas 6 sievietes Rīgā un 4 sievietes Liepājā.

MARTA valsts programmas ietvaros nodrošina pakalpojumus visām pieaugušām personām, taču realitāte liecina, ka pasaulē un arī Latvijā no vardarbības visvairāk cieš sievietes.

Rīgā visvairāk klientu bijušas vecumā no 36 līdz 45 gadiem, Liepājā – no 46 līdz 60 gadiem, tad - vecumā no 26 līdz 35 gadiem, ievērojami mazāk vecumā no 18 līdz 25 gadiem. Rīgā sievietes vecumā no 46 līdz 60 gadiem Centrā MARTA vērsās retāk, taču kopumā nozīmīga ir aizvadītā gada tendence – vecāka gadagājuma sievietes vecumā virs 60 gadiem, kuras cieš no tuvinieku vardarbības, aizvien biežāk meklē palīdzību.

Tikai 2 gadījumos palīdzība nodrošināta vīriešiem, kuri cietuši no vardarbīga tēva agresijas.

Nemainīgi ir biežākie vardarbības veidi:

emocionālā un fiziskā vardarbība;

ekonomiskā;

seksuālā vardarbība un vardarbīga kontrole.

Visbiežāk sievietes vardarbību piedzīvo no saviem tuviniekiem - partnera vai vīra, tēva un dēla, arī bijušā partnera vai bijušā vīra. MARTĀ palīdzību saņēmušas sievietes, kuras kļuvušas par izvarošanas upurēm. Ļoti reti ir gadījumi, kad sievietes meklē atbalstu, lai izkļūtu no vardarbīgām attiecībām ar māti vai vīramāti.

TENDENCE

Palīdzību meklē sievietes, kuru vardarbīgie partneri ir ārvalstu pilsoņu. Biežāk Turcijas un Indijas valsts piederīgie.

SARUNAS

TAS, KO SIEVIETES PASTĀSTA

“Viņam ir nauda un vara, lai izpostītu manu dzīvi.”

“Viņam ir pazīšanās policijā un augstākstāvošās iestādēs. Sanāk, ka viņam ir atļauts viss, bet man ir jācieš.”

“Man vairs nav spēka un velēšanās cīnīties! Man ir sajūta, ka dzīvoju beztiesiskā valstī.”

Policija

Joprojām sievietes visvairāk ir vīlušas tieši policistu profesionalitātē un attieksmē. Bieži gadās saņemt policijas atteikumu ierasties, jo “*esot daudz darba*”, turklāt tieši policisti nereti aicina sievietes *salīgt mieru* un saprast, ka “*reiz tādu vīru izvēlējāties, ko tad jūs gribat!*”.

Policisti arvien savās profesionālajās sarunās vardarbību pret sievieti sauc par *ģimenes strīdu*. Šāda izpratne rada tādu attieksmi un rīcību, kas nav cietušās interesēs – policisti mēdz pierunāt sievietes nerakstīt iesniegumu policijai, konstatējot vardarbību, neveic nošķiršanu un nepiedāvā aizpildīt pieteikumu tiesai par pagaidu aizsardzību pret vardarbību, neuzsāk procesuālās darbības, lai tiktu ierosināta Krimināllieta par veiktajiem miesas bojājumiem. Bieži ir gadījumi, kuros cietušās sievietes neslēpj, ka varmāka ir policijas vai militārais darbinieks, kuram *ir labi kontakti*.

“Nav neviens, kas viņu varētu apturēt, pat sociālais dienests un bērniņtiesa to nevar, kur nu vēl policija.”

“Jau kuru gadu es ar viņu cīnos un viņš cenšas mani iznīcināt! Šķiet, ka viņam tas izdosies, jo man vairs nav naudas, lai algotu advokātus, lai nemiņīgi aizstāvētos.”

Tiesa

Cietušo sieviešu lietām, nonākot tiesā, nereti sievietes tiek vainotas par piedzīvoto, turklāt sievietes atzīst, ka pierādīt emocionālās vardarbības faktu ir gandrīz neiespējami. Bieži ir tā, ka tiek pieņemti nepamatoti un netaisnīgi lēmumi, jo otrai pusei ir spēcīgs advokāts.

“Emocionālo vardarbību nav iespējams pierādīt. Vai tiešām man jāgaida, kad viņš iesitīs, lai es varētu pierādīt, ka esmu vardarbības upuris?”

“Visi viņam tic, jo viņš tik pārliecināti prot runāt, bet neviens nezina kāds viņš patiesībā ir.”

Sociālais dienests

Sociālie darbinieki mēdz novelt atbildību upurim par notikušo vardarbību, jo sociālajā darbā trūkst efektīvi instrumenti, lai ierobežotu varmāku un meklētu risinājumu. Sociālajiem

darbiniekiem arvien ir nepietiekamas zināšanas un izpratne par vardarbību, kontroles mehānismiem un taktiku, kuru lieto varmāka. Cietušās sievietes dažkārt nonāk situācijās, kad sociālais darbinieks, draud atņemt bērnus, ja cietušā nerīkosies pēc dienesta darbinieka ieskatiem.

“Tieši sociālajā dienestā man lika saprast, ka man ir pienākums realizēt viņa tiesības.”

Bāriņtiesa

Jāatzīst, ka vardarbības gadījumā ne vienmēr tiek ievērotas bērna labākās intereses un trūkst izpratne, ka arī bērns ir vardarbības upuris, jo ir redzējis vardarbību pret māti vai citu ģimenes locekli. Arī bāriņtiesa mēdz uzlikt vislielāko atbildību un pienākumus cietušajai, atkārtoti viktimizējot sievieti. Izplatīta ir prakse, kad netiek veiktas nekādas darbības, lai ierobežotu vīrieti, kurš turpina būt vardarbīgs, izmantojot bērnu kā instrumentu manipulācijām.

“Viņam bērns nav svarīgs. Viņš vēlas man to principa pēc atņemt, izrādot savu varu pār mani.”

“Kad teicu, ka vēlos šķirties, viņš sāka izrādīt neviltotu interesi par bērnu, lai panāktu sev labvēlīgus lēmumus.”

Fokusgrupu intervijas

Cenšoties izzināt vardarbībā cietušo sieviešu pieredzi saskarsmē ar policiju, tika uzrunātas 120 dažāda vecuma sievietes no Rīgas un Latvijas reģioniem. Intervijām piekrita 24 sievietes, kuras bijušas dažādās vardarbīgās attiecībās – ilgstoši vai īslaicīgi, laulībā vai neregistrētās attiecībās, kā arī sievietes, kuras piedzīvojušas vajāšanu un izsekošanu.

Kaut visas interviju dalībnieces vardarbības gadījumos bija saukušas policiju, vairums sieviešu atzina, ka nereti izšķīrās *paciest vardarbību, jo uzskatīja, ka policijas izsaukšana situāciju nerisinās.*

“Sākumā, kad vardarbība notika, es saucu divas reizes policiju. Bet, ņemot vērā policijas attieksmi, vēlāk to nedarīju..”

“Zinu, kas notiks pēc tam, kad policija aizbrauks un durvis aizvērsies. Līdz ar to ļoti rūpīgi apdomāju, vai tas neradīs vēl trakāku situāciju.”

“Un naktī, piemēram, kad viņš ārdās, es pa nakti izeju ar mazo ārā, bet, kur man iet? Es reāli nogaidu, kamēr viņš aiziet un eju atpakaļ, jo es jau nezinu, ne kur man braukt, ne kur man iet, ja man nav, kur aiziet.”

Sievietes norāda, ka dažkārt policija ir bijusi jāgaida pat ilgāk par 2 stundām, ir bijuši gadījumi, kad policija neieradās pēc trīs pārtrauktu zvanu saņemšanas, kaut sieviete paspēja nosaukt adresi. Dažas sievietes atzina, ka policija vispār nav ieradies uz izsaukumu. Dažreiz varmāka, apzinoties, ka tiek izsaukta policija, laikus ir atstājis mājvietu un vēlāk noliedzis, ka mājās vispār bijis.

Cietušās sievietes atzina, ka nereti policijas rīcība viņām ir atņēmusi drosmi rīkoties.

Sievietes neslēpj, ka, ja notikuma vietā nav redzamas asinis, policisti pat neienāk dzīvoklī un neveic dzīvokļa un viņu ķermeņa apskati. *“Man ar nažiem viņš brūk virsū, un viņi (policisti) man saka, ka nav iemesla, kamēr nav nekas noticis”*, paskaidrojot, ka *“kamēr, piedodiet, nav upura, mums nav likumīgas tiesības tikai uz aizdomu pamata kaut ko darīt ar šo cilvēku”*.

Cietušo sieviešu intervijas atklāj, ka parasti varmāka un upuris tiek iztaujāti viens otra klātbūtnē, arī bērni tiek iztaujāti vardarbīgā vecāka klātbūtnē.

Sievietes ir pārlicinātas, ka tieši saņemtajam atbalstam un palīdzībai ir izšķiroša nozīme vardarbības pārtraukšanā.

Vardarbībā cietušās sievietes pasaule

Bērnu aizgādība *Bērnu satikšanās ar tēvu*Uzturlīdzekļi *Laulības šķiršana *Maksājumi par dzīvokli* Rēķini *Dzīvokļa kredīts *Tikšanās ar psihologu *Tikšanās ar sociālo darbinieku *Konsultācijas pie jurista *Ko par to teiks ģimenes draugi *Ziņošana policijai *Bāriņtiesa atņems bērnus *Vīrs noalgojis advokātu *Bērniem slikta uzvedība skolā *Viņš lūdz man piedošanu *Jauns dzīvoklis *Pārvākšanās *Ārsts un slimības lapa *Darba kavēšana *Kas pieskatīs bērnus? *Kārtējā draudu īsziņa *Vai es viņu mīlu?

PAR KO KLUSĒ VECĀKA GADAGĀJUMA SIEVIETES

Pasaulē 80% gadījumu vecāka gadagājuma sievietes par piedzīvoto vardarbību nevienam neziņo. Latvijas mediķi, kuri savās praksēs ik dienas saskaras ar vecāka gadagājuma sievietēm, kuras ikdienā piedzīvo vardarbību, neslēpj, ka, iespējams, Latvijā to sieviešu skaits, kuras neziņo par vardarbību, varētu būt vēl lielāks.

Latvijā ir izteikta tendence, ka īpaši gados vecākas sievietes krīzes situācijās nesauc policiju, bet sauc neatliekamo palīdzību. Neatliekamās palīdzības ārste no Rīgas, kura dienestā strādā jau 30 gadus, atzīst, ka ik dienas nākas saskarties ar vardarbībā cietušām sievietēm un gandrīz vienmēr sievietes lūdz neziņot policijai. Sievietes gan laukos, gan pilsētās baidās atklāt vardarbību, slēpj notikušo un nelabprāt par to runā ar savu ģimenes ārstu vai aprūpētāju. Sievietes lūdz sniegt medicīnisko palīdzību, bet, ja ārsts ziņos policijai, viņas draud izdarīt pašnāvību vai atkārtoti nevērsties pēc medicīniskās palīdzības.

Mājasrūpes speciālistu vērojumi liecina, ka vecāka gadagājuma sievietes visbiežāk cieš no emocionālās, ekonomiskās un seksuālās vardarbības, kad dēli un aizvien biežāk mazdēli atņem vecajām sievietēm pensiju, aptuveni pusē šo gadījumu tikusi novērota arī fiziskā vardarbība. Tie ir gadījumi, kurus pamana medicīnas darbinieki, bet pašas sievietes nesūdzas, jo notikušo pieņem kā *“savu likteni”*, nesaprotot, ka tā ir vardarbība un neapzinoties savas tiesības.

“Sievietes ir iemācītas nevērsties pret saviem ģimenes cilvēkiem. Ir gadījumi, kad ziņo kaimiņi, vai kādi citi tuvi cilvēki. Praksē nākas saskarties ar situācijām, kad vecāku sieviešu

bērniem un mazbērniem trūkst sociālās un komunikācijas prasmes, līdz ar to attiecības ģimenē ir destruktīvas un sievietes sargā ģimenes godu,” saka viena no ģimenes ārstēm.

Lai izzinātu vecāka gadagājuma sieviešu vajadzības, MARTAs speciālisti organizēja intervijas ar sievietēm no Rīgas un reģioniem, kuras piedzīvojušas vardarbību vai bijušas liecinieces vardarbībai. Sievietes nenoliedz speciālistu profesionalitāti, tomēr neslēpj, ka pašas palīdzību meklē pie draugiem un radiem, jo netic, ka sociālajā dienestā varētu saņemt atbalstu. Uzticības nav arī policijas darbam: *“Policistiem netrūkst nekā, viņi vienkārši nepilda šo pienākumu”*, saka viena no aptaujātajām sievietēm.

Skaidrojot iemeslus, kāpēc sievietes nevēršas pēc palīdzības, parasti tiek minēta tuvinieku un sabiedrības attieksme, attaisnojot varmāku - *“tev tak’ ir tik solīds vīrs!”*. Sievietes atzīst, ka bijušas pilnīgi vienas cīņā, lai pārtrauktu vardarbīgās attiecības. Turklāt nozīmīgs faktors vienmēr ir sievietes materiālā nodrošinātība un finansiālā neatkarība.

IEGUVUMS

Eiropas finansējums projekta ietvaros ir devis iespēju izstrādāt mācību materiālu veselības aprūpes personām, kas palīdz atpazīt vardarbību pret vecāka gadagājuma sievietēm un sniedz informāciju par palīdzības iespējām, mediķu vērtējumam ir nodots arī instruments – speciāla anketa, kas palīdz konstatēt vardarbību aizdomu gadījumos. Speciālisti ir izstrādājuši rekomendācijas Latvijas valdībai un Eiropas Savienībai jautājuma efektīvai risināšanai.

NOTIKUMS LIEPĀJĀ

2018. gadā Centrs MARTA sadarbībā ar Liepājas pilsētas Sociālo dienestu, Klaipēdas Sociālo un psiholoģisko pakalpojumu centru un Klaipēdas pašvaldības Bērnu un ģimeņu labklājības centru ar mērķi ierobežot vardarbību Liepājā un Klaipēdā uzsāka īstenot projektu *“Drošā pilsēta”*.

Projekta ietvaros tiek pilnveidoti atbalsta un konsultatīvie pakalpojumi vardarbībā cietušajām sievietēm un bērniem, uzlabojot sadarbību starp institūcijām, lai pret vardarbību vērstos daudz efektīvāk.

CILVĒKU TIRDZNIECĪBA

IEVA ĀFRIKĀ

Vasarā Centrā MARTA tika saņemta ziņa par kādu tikko pilngadību sasniegušu meiteni Ievu.

Radinieki bija noraizējušies, pēkšņi saņemot ziņu no Ievas, kura, nevienu neinformējot, bija devusies uz kādu Āfrikas valsti.

Ieva ilgi un pacietīgi bija krājusi naudu tālajam ceļam. Tur viņu sagaidīja afrikāņu mācītājs.

Bērnībā meitene cieta no vardarbības ģimenē, īpaši no tēva vardarbības. Ieva nespēja veidot savstarpējās attiecības ar ģimenes vīriešiem.

Viņa bija klusa, reliģioza, noslēgta, nespēja kritiski izvērtēt bīstamas situācijas, viņu bieži ‘apcēla’ klases biedri.

Ieva iemanījās komunicēt sociālajos tīklos ar svešiniekiem.

No 15 gadu vecuma Ieva *Facebookā* sarakstījās ar kādu afrikāni. Viņš apgalvoja, ka ir mācītājs. “*Es mīlu tevi*”, “*Tu es visskaistākā*”, “*Es apprecēšu tevi. Tev tikai jāsakrāj nauda lidmašīnas biļetei*”, rakstīja Ievas vēstuļu draugs, neaizmirstot piekodināt: “*Nestāsti nevienam par mani!*”.

Ieva, kura nekad nebija saņēmusi uzmanības apliecinājumus, bija aizkustināta un sauca to par savu mīlestību.

Uz Āfriku Ievu pavadīja kāda sieviete no Latvijas, tur meiteni nododot afrikāņa rokās, bet izmitināta Ieva tika pie svešiem cilvēkiem.

Izrādījās, ka vīrietis bija uzdevies par citu personu - mācītāju, pie kura meitene kalpotu viņa jaunuzceltajā baznīcā.

MARTAs speciālistu ātrā rīcība un ģimenes iesaiste ļāva ļoti ātri atrast meiteni un pasargāt viņu no ekspluatācijas.

Vēl pirms MARTA uzsāka Ievas meklēšanu, ģimene vērsās Valsts policijā ar lūgumu palīdzēt. Tika saņemts atteikums, jo policija uzskatīja, ka meitene ir pilngadīga un var pati pieņemt lēmumus, norādot, ka ‘*tāda ir mīlestība*’. Policija neņēma vērā meitenes **ievainojamību**, kas viņu padarīja par vieglu upuri cilvēku vervētājiem.

Todien, kad MARTĀ tika saņemta ziņa par Ievu, neatbildēja neviens no Ārlietu ministrijas Konsulārās departamenta tālruniem.

Pēc 2 nedēļām MARTAs speciāliste Ievu sagaidīja Rīgā. Valsts policija neuzsāka izmeklēšanu, jo nebija notikusi personas ekspluatācija, lai gan mērķis meiteni ekspluatēt bija skaidri redzams.

Kopumā

Cilvēku tirdzniecības Valsts programmas ietvaros nodrošināti bezmaksas rehabilitācijas pakalpojumi 16 cilvēku tirdzniecības upuriem. Viena persona bija nepilngadīga.

Upuri bija pakļauti darba ekspluatācijai, seksuālajai ekspluatācijai un fiktīvajām laulībām.

JOPROJĀM AKTUĀLI

Viena no karstākajām cilvēktiesību diskusijām Latvijā ir prostitūcijas tiesiskais regulējums un starptautiskās saistības prostitūcijas novēršanā, kā arī neskaidrā un nogaidošā valsts institūciju nostāja prostitūcijas jautājumā.

MARTA gadu no gada, sadarbojoties ar ārvalstu ekspertiem, piedāvā meklēt iespējamus problēmu risināšanas veidus.

Sadarbībā ar Kanādas vēstniecību tika organizēti semināri Valsts policijas koledžā un Iekšlietu ministrijā, kurus vadīja Monreālas policijas leitnants Dominiks Monšamps (Dominic Monchamp). Latvijas ekspertiem un topošajiem policistiem bija iespēja iepazīties ar Kanādas pieredzi prostitūcijas izplatības mazināšanā, Kanādā pieņemto tiesisko regulējumu, kas paredz pie atbildības saukt seksa pircējus, ne prostitūcijā iesaistītās personas un šī regulējuma piemērošanu.

#CienpilnaDzīve

Septembrī Centrs MARTA organizēja starptautisku konferenci “CIENPILNA DZĪVE – IZVĒLE BALTIJĀ UN ZIEMEĻVALSTĪS. Efektīva rīcība seksuālās ekspluatācijas izskaušanai”, kuras laikā tika izveidota Baltijas valstu koalīcija.

“Arguments, ka izpratne par prostitūciju ir nemainīga, ir pagātne”, konferences atklāšanā teica Evika Siliņa, tolaik Iekšlietu ministrijas parlamentārā sekretāre.

Kopā ar Baltijas, Eiropas, Ziemeļvalstu, Ukrainas, Gruzijas, Vidusāzijas un ASV ekspertiem, valdību un NVO pārstāvjiem tika izvērtētas dažādas pasaules prakses, meklēts efektīvākais tiesiskais regulējums seksuālās ekspluatācijas izplatības mazināšanai, upuru aizsardzības nodrošināšanai un atbildības uzlikšanai patiesajiem vainīgajiem – ekspluatētājiem.

2018. gada vasarā Latvijas valdībā tika plānots iesniegt Prostitūcijas ierobežošanas likumprojektu, taču tas joprojām atrodas izstrādē.

Centra MARTA eksperti vairākkārt ir norādījuši, ka ievērojot starptautiskos tiesību aktus, kam pievienojusies arī Latvija, ārvalstu pieredzi prostitūcijas regulēšanas jomā, kā arī praksi un prostitūcijā iesaistīto personu pieredzi, likumprojekts pārkāpj prostitūcijā iesaistīto personu cilvēktiesības.

Seksa pircēju sodīšana parādītu skaidru valsts nostāju, ka sievietes un meitenes, kas ir lielākā daļa prostitūcijā iesaistīto personu nav prece, un personas rīcība, pērkot dzīvu cilvēku un viņa ķermeni savu seksuālo vēlmju apmierināšanā, nav pieļaujama.

Nav pieļaujams veidot tādu likumu, kas pieļauj izmantot personu un tās ķermeni, regulējot prostitūciju (prostitūcijā iesaistītās personas) un atļaujot seksa pirkšanu. Atbildība ir paredzama ne tikai par noteikumu jeb ierobežojumu neievērošanu, bet gan par seksuāla rakstura darbību pirkšanu, uzsverot, ka prostitūcija ir vardarbība.

11. decembrī, Cilvēktiesību dienā, Baltijas valstu koalīcijas seksuālās ekspluatācijas izskaušanai dalībnieki izsūtīja aicinājumus savu valstu parlamentāriešiem, vēršot uzmanību uz galvenajiem risināmajiem jautājumiem attiecībā uz seksuālās ekspluatācijas regulējumu, lai kopīgi veidotu sabiedrību, kas ir brīva no seksuālās ekspluatācijas. Tā saucamajam Ziemeļvalstu modelim pēdējo gadu laikā pievienojušās Francija (2016), Īrija (2017) un Izraēla (2018).

GADA NOTIKUMS

ANONĪMAIS DZĪVOKLIS

2018. gads Centram MARTA bijis zīmīgs, jo pateicoties draugiem un atbalstītājiem beidzot tika ierīkots pirmais anonīmais dzīvoklis Latvijā, kurā patvērumu un drošību ieguva gan 2 cilvēku tirdzniecības upures ar maziem bērniem, gan 1 vardarbībā cietusi sievietei, kurai bija draudi tikt nogalinātai.

Centieni daudzu gadu garumā pārliecināt Rīgas domi par nepieciešamību ierīkot drošu patvērumu sievietēm, kuru dzīvībai draud briesmas, izrādījās nesekmīgi.

Dzīvokli, drošības un pakalpojumu nodrošināšanai, Centra MARTA rīcībā ir nodevusi draudze. Remonts un dzīvokļa iekārtošana izmaksāja 11 250.60 EUR, ko finansiāli atbalstīja ziedotāji no Latvijas un Norvēģijas.

2018. gads ir kļuvis nozīmīgs arī ar to, ka ievērojami pieaudzis individuālo ziedotāju skaits.

PĀRSTĀVOT INTERESES UN IESTĀJOTIES PAR VAJADZĪBĀM

- Centrs MARTA virza likuma grozījumus, lai bērnu namu nepilngadīgajiem cilvēku tirdzniecības upuriem tiktu nodrošināti pakalpojumi, jo pašreizējais regulējums neparedz iespējas saņemt valsts finansēto pakalpojumu bērnu nama bērniem, kuri cietuši cilvēku tirdzniecībā;
- Centrs MARTA strikti iebilda pret grozījumu iekļaušanu likumā Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā, kuros tika paredzēts iekļaut noteikumu valsts amatpersonām deklarācijās iesniegt ziņas arī par savu neregistrēto partneri, ar kuru ir faktiskas partnerattiecības. Ja šādu normu iekļautu likumā, tas nozīmētu faktisku partnerattiecību atzīšanu, līdz ar to valstij būtu jāaizsargā neregistrētās partnerattiecībās esošas personas, ne tikai jāpiemēro sankcijas vai papildus pienākumi.

SOLI TUVĀK

2018. gadā ES finansēta projekta SOLI TUVĀK ietvaros partnerībā ar Labklājības ministriju un Valsts policiju tika pārbaudīts un ieviests iepriekš izstrādātais starpdisciplinārais, uz cietušo vērsts sadarbības modelis vardarbības pret sievieti gadījumos - *Kopienas vienotās atbildes modelis*.

Projekta ietvaros tika izstrādāti un speciālistiem piedāvāti instrumenti (riska novērtēšanas anketa un darbības vadlīnijas), lai rīkotos efektīvi un ņemtu vērā cietušo vajadzības.

Starpinstitūciju sadarbība sākās Tukumā, bet vēlāk turpinājās 5 Latvijas pašvaldībās - Cēsu, Balvu, Dobeles, Saldus novadā un Valmierā, kur norisinājās Kopienas vienotās atbildes modeļa vardarbības pret sievieti gadījumu risināšanā pilotprojekti.

Pilotprojektu ietvaros katrā pašvaldībā tika formēta starpdisciplināra komanda no dažādās jomās strādājošiem speciālistiem, kuri pārstāvēja sociālos dienestus, valsts un pašvaldības

polīciju, bāriņtiesas, rajona tiesu un prokuratūru, Valsts probācijas dienestu, veselības aprūpes jomu un sadarbības krīzes centrus.

No marta līdz jūnijam MARTAs speciālisti kopā ar ekspertiem no Labklājības ministrijas, Valsts policijas un Tiesnešu mācību centra organizēja apmācību seminārus vairāk kā 300 speciālistiem – policistiem, sociālajiem darbiniekiem, probācijas dienesta pārstāvjiem, tiesnešiem, prokuroriem, nevalstisko organizāciju pārstāvjiem, lai attīstītu starpīnstitūciju sadarbību, sniedzot efektīvu atbalstu cietušajam un pieprasot atbildību no varmākas.

Semināri notika Jelgavā, Rīgā, Valmierā, Rēzeknē, Balvos, Kuldīgā, Saldū un Liepājā.

Projekta ietvaros tika izstrādāts efektīvs vardarbības riska novērtēšanas instruments - *Risku izvērtēšanas veidlapa*, kas ļauj identificēt, novērtēt un reaģēt uz vardarbībā cietušo sieviešu vajadzībām.

Policisti norāda, ka veidlapas aizpildīšana palīdz pieņemt lēmumu par varmākas nošķiršanu no cietušā.

Plānots, ka šī veidlapa kļūs par policijas darba neatņemamu sastāvdaļu un būs viens no instrumentiem, kas ļaus uzlabot starpīnstitucionālo sadarbību un sniegt atbalstu cietušajai personai.

Vienlaikus projekta ietvaros notika sabiedrības informēšanas aktivitātes. Kopā ar Valsts policiju ir izstrādāti informatīvie materiāli cietušajiem un līdzcīlvēkiem. Latvijas reģionos notika semināri reģionālo mediju pārstāvjiem, skaidrojot vardarbības aktuālos jautājumus un atklājot vardarbības reprezentācijas publiskajā telpā.

Lai izvērtētu labākos starpīnstitūciju sadarbības risinājumus, Centrs MARTA sadarbībā ar partneriem - Labklājības ministriju, Ziemeļu Ministru padomi, ASV, Norvēģijas, Somijas un Zviedrijas vēstniecību atbalstu ANO izsludinātajās 16 dienās pret vardarbību daudzviet Latvijā organizēja virkni pasākumu – darbnīcas jauniešiem, seminārus speciālistiem, semināru tiesnešiem, kā arī ikgadējo Starptautisko konferenci *Atbalsta sistēma vardarbībā cietušām sievietēm. Starpīnstitucionālās sadarbības modelis Latvijā*.

Valsts policijas priekšnieks, ģenerālis Ints Ķuzis konferencē norādīja, ka Latvijā joprojām ir ļoti augsta tolerance pret vardarbību ģimenē un vardarbību pret sievieti. *“Bieži šķiet, ka tā ir tikai ģimenes lieta un, diemžēl, arī policisti tā ir uzskatījuši. Kopīgais darbs, veidojot starpīnstitūciju sadarbību, ir palīdzējis uzsākt ceļu uz savu darbinieku audzināšanu – uz izpratnes veidošanu, ka tā nedrīkst būt un, kā šādos gadījumos rīkoties.”*

LAMPA

SARUNU FESTIVĀLS. VIETA, VIDE UN IMPULSI

LAMPAs apmeklētājiem jautājām: Kas ir “brīvības” izpratne, runājot par “brīvo izvēli” pārdot sevi un savu ķermeni?

Izvēle ir brīva tad, ja tā ir brīva no aizspriedumiem, vardarbības, vainas apziņas, ekonomiskas atkarības.

Latvijas sabiedrībā ļoti trūkst izpratnes par prostitūcijā iesaistīto personu patieso situāciju un prostitūciju kā manipulatīvu ekspluatācijas sistēmu. Iemesli, kāpēc sievietes sevi pārdod ir dažādi: sociālā vide - „draudzene pierunāja”; vardarbības sekas – “kopš bērnības tiku izmantota”; smaga ģimenes krīze – “paliku viena ar bērniem, un kaut kā jānodrošina iztika. Savukārt Latvijas politiķu vidū nav vērojama drosmē virzīt seksuālās ekspluatācijas jautājumus politiskajā dienas kārtībā.

Diskusijā "Ciņņpilna dzīve. Tradīcijas. Izvēle." valsts institūciju pārstāvji, starptautiski eksperti, jomas profesionāļi un sabiedrības pārstāvji meklēja atbildes tik nozīmīgajā un bieži vien neērtajā tematā, salīdzinot dažādu valstu pieejas jautājuma risināšanā: no Zviedrijas modeļa, kas līdz ar suteneriem un citiem ekspluatētājiem soda arī seksa pircējus, līdz Vācijas sistēmai, kas seksuālo ekspluatāciju atzīst par brīvprātīgu darba izvēli.

JAUNIEŠU LIETAS

DROSME RŪPĒTIES

Centra MARTA jauniešu darba vadītāju uzkrātā pieredze darbā ar zēnu un meiteņu grupām, kā arī jauniešu nometnes laikā mērķtiecīgi apzinātās jauniešu vēlmes, vērtības un vajadzības, ļāvušas izveidot pirmo Latvijas kultūrai specifiskās metodoloģijas pilotversiju, kuras mērķis ir novērst vardarbību pret bērniem un jauniešiem, kā arī nodrošināt izglītības speciālistu apmācību tās īstenošanai.

Izstrādātā metodoloģija sastāv no 16 nodarbībām (2-2,5 h garumā), iekļaujot jauniešiem aktuālās tēmas - pašizziņa un pašrefleksija; savu un citu emociju atpazīšana un koordinēšana; diskusiju veidošanas un konfliktu risināšanas prasmes; zināšanas par dzimti un dzimumu, šo jēdzienu saistība ar dzimumu lomām un sabiedrībā valdošajiem stereotipiem, kā arī spēju attīstīt refleksiju par uzvedības modeļiem, kas tiek sagaidīti no zēniem/ vīriešiem un no meitenēm/ sievietēm; zināšanas par seksuāli reproduktīvo veselību atbilstoši vecumposmam; zināšanas un prasmes veidot veselīgas attiecības pašiem ar sevi un līdzcilvēkiem, spējot atšķirt un attiecīgi reaģēt vardarbīgu attiecību gadījumos u.c.

Grupu darbs metodoloģijas pilotēšanai notiek Rīgas bērnu namā “Imanta”, Iecavas internātpamatskolā, Dobeles Jaunatnes iniciatīvu un veselības centrā, Priekuļu pamatskolā.

Kopumā šajās grupu nodarbībās tikuši iesaistīti 45 jaunieši vecumā no 13 līdz 18 gadiem.

DROSME RUNĀT

Turpinot jauniešu meistarklases “Drosme runāt”, 2018. gadā izdevies sasniegt un uzrunāt vairāk kā 80 Latvijas jauniešus vecumā no 12 līdz 20 gadiem, iedrošinot domāt un runāt par to, par ko pierasts nerunāt.

Sadarbībā ar Rīgas Dizaina un mākslas vidusskolas Dizaina nodaļas studentiem projekta [#RaPaPro](#) ietvaros ir radīti vizuāli atraktīvi informatīvi materiāli *Tas attiecas uz mums*. RaPaPro projekta iecere bija dot iespēju topošajiem reklāmas un grafikas dizaineriem mācību procesā izzināt kādu aktuālu sociālu problēmu. Šīs sadarbības rezultātā tika radīti daudz dažādu formātu darbu par sabiedrībā aktuālām un neērtām tēmām - stereotipiem, fizisko, psiholoģisko, emocionālo, seksuālo vardarbību, bullingu, pamešanu novārtā, aizskaršanu un cita veida neveselīgām attiecībām. Informatīvajos materiālos iekļauta informācija ar vardarbības atpazīšanu un palīdzības iespējām.

Pilsētvidē, 30 pieturvietās Rīgas centra skolu tuvumā, tika izstādīti 6 plakāti, iedrošinot jauniešus rīkoties un paust savu viedokli.

[#8Marts #Solidaritāte](#)

2018. gada 8. marta solidaritātes aicinājums bija MANA DZĪVE. MANA IZVĒLE, tā rosinot ikvienu solidarizēties ar sievietēm laukos, jo viņām ir daudz mazāk iespēju veikt savām vēlmēm un spējām atbilstošu darbu, iegūt cerēto izglītību, saņemt kvalitatīvu veselības aprūpi un lūgt palīdzību tad, kad nav iespējams sevi aizsargāt.

Vairāk kā 150 dalībnieki devās Solidaritātes gājienā par līdztiesību.

MARTAS KOMPETENCE ATTĪSTĪBAS SADARBĪBAI.

AUSTRUMU PARTNERĪBA

Uzziņai:

Attīstības sadarbības politika ir daļa no Latvijas Ārlietu un drošības politikas.

Attīstības sadarbība (*development cooperation*) ir palīdzības sniegšana trūcīgām un mazāk attīstītām valstīm, veicinot šo valstu un to sabiedrību ilgtermiņa sociālo un ekonomisko attīstību, samazinot nabadzību un nodrošinot mieru un drošību pasaulē. <https://www.mfa.gov.lv/arpolitika/attistibas-sadarbiba/kas-ir-attistibas-sadarbiba>

2018. gadā Centru MARTA kā pieredzes, zināšanu un kompetences organizāciju izvēlējās 2 cilvēktiesību aktīvistes no Kirgizstānas un Kazahstānas. Ik dienas līdzdarbojoties gan interešu pārstāvībā, gan jauniešu darba organizēšanā un pakalpojuma plānošanā, Centrālāzijas valstu kolēģes guva iedrošinājumu savam darbam pilsonisko iniciatīvu un demokrātisku ideju stiprināšanai.

Martā Centrā MARTA studiju vizītē tika uzņemti NVO un valsts institūciju speciālisti no Azerbaidžānas, Gruzijas un Kazahstānas. Apmeklējot Latvijas krīzes centrus un pakalpojumu sniedzēju organizācijas, tiekoties ar parlamenta, atbildīgo ministriju, tiesu sistēmas, policijas un sociālo dienestu pārstāvjiem Rīgā un citviet Latvijā, tika izstrādātas idejas un reāli rīcības soļi starpinstitūciju sadarbības modeļu veidošanai, lai mazinātu vardarbību pret sievietēm Kaukāza valstīs un Kazahstānā.

Aprīlī Eiropas Komisijas pārstāvniecība Dušanbē aicināja Centra vadītāju Ilutu Lāci vairāk kā 70 Tadžikistānas pilsoniskās sabiedrības organizāciju pārstāvjus iepazīstināt ar MARTAs pieredzi, veicinot likumu un rīcībpolitikas izmaiņas, atsaucoties uz ikdienas darbā un realitātē iepazītajām sieviešu dzīves situācijām un krīzēm.

NOTIKUMS AMERIKĀ

Centra MARTA vadītāja Iluta Lāce saņēma Global Rights for Women ielūgumu uzrunāt vairāk kā 500 juristu un cilvēktiesību aktīvistu globālā sieviešu tiesībām veltītā forumā.

Tika novadītas lekcijas 2 universitātēs, notika tikšanās ar latviešu kopienu Mīneapolē, Milvokos un Čikāgā.